

آسیب‌های اجتماعی ناشی از کار کودکان | مقالات مددکاران اجتماعی

ارسال شده توسط: مدیریت داخلی وبسایت تاریخ ارسال: آگوست ۱۱, ۲۰۱۷ در مقالات تخصصی دیدگاه‌ها برای آسیب‌های اجتماعی ناشی از کار کودکان | مقالات مددکاران اجتماعی هستند

کار کودکان، مشکلی جهانی است و پیشینه مطالعاتی وسیعی دارد، اگرچه براساس آمارهای سازمان بین‌المللی کار، از سال ۲۰۰۰ میلادی تاکنون، تعداد کودکانی که در جهان کار می‌کنند، به دو سوم کاهش یافته است، هنوز رقمی در حدود ۱۶۸ میلیون کودک را شامل می‌شود که ۸۵ میلیون نفر آنها به کارهای مخاطره‌آمیز اشتغال دارند. پس از کار در بخش کشاورزی که در حدود ۶۰ درصد اشتغال کودکان را شامل می‌شود، بخش مهمی از کودکان (۲۵/۴ درصد) در فعالیت‌های خدماتی مشغول به کار هستند که کار در خیابان نیز در همین گروه طبقه بندی می‌شود.

تعریف کودکان کار در کشورهای مختلف یکسان نیست به گونه ای که در برخی کشورهای آسیایی کار افراد در گروه سنی ۸ تا ۱۳ ساله در زمره کار کودکان قرار می‌گیرد، اما عمده تعریفی که شامل بیشتر کشورهای جهان از جمله ایران می‌شود اشتغال کودکان زیر ۱۵ سال است. کودکان کار به کودکان کارگری گفته می‌شود که اکثراً به صورت آزاد یا خیابانی، نیمه وقت، تمام وقت، فصلی و کارمزد مشغول کار هستند. کار کودکان می‌تواند شامل کار در مزارع، کارخانه‌ها، معادن، بخش‌های خدماتی، کمک در کسب و کار والدین، شغل‌های کاذب چون دستفروشی و... باشد.

در ایران نیز مسئله کار کودکان در خیابان، از دهه هفتاد در شهرهای بزرگ کشور رواج یافته و مورد توجه مسئولان و پژوهشگران قرار گرفته است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی - اقتصادی چون مهاجرت‌های خارجی و داخلی، فقر و مشکلات مربوط به خانواده، از جمله بدرفتاری با کودکان، آن‌ها را به خیابان می‌کشاند (وامقی و همکاران، ۱۳۸۹).

آسیب اجتماعی به هر نوع رفتار فردی یا اجتماعی گفته می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد کلی رفتار اجتماعی در عُرْف و قانون جامعه رسمی و غیررسمی جامعه مورد تأیید نباشد و اگر بروز پیدا کند، فرد یا جمعی که اصول و قوانین را شکسته مجرم و منحرف محسوب می‌شود و همین امر سبب بروز پنهان‌کاری در

این دسته از افراد می-گردد. بررسی آسیب-های اجتماعی بدون در نظر گرفتن شرایط زمینه-ای یک جامعه میسر نخواهد بود بنابراین نتایج سیاست-های هر جامعه-ای متناسب با شرایط خود، فرهنگ، رشد و انحطاط خود با انواعی از انحرافات و مشکلات روبروست که تأثیرات مخربی روی فرآیند پیشرفت آن جامعه دارد.

عوامل مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، فقر، بیکاری والدین، اعتیاد، طلاق، فوت یا از کار افتادگی سرپرست خانوار، مهاجرت و شکاف طبقاتی از مهمترین عوامل افزایش کودکان کار در یک جامعه بشمار می-رود. درعین حال این مجموعه عوامل، در گروه-های مختلف قومی و ملیتی کودکان، با نسبت-های متفاوتی عمل می-کنند و خود متأثر از شرایط ساختاری متفاوتی هستند؛ به عنوان مثال شرایط اقتصادی نامطلوب خانواده-ها، از عوامل زمینه-ساز متفاوتی نشأت می-گیرند؛ چنانچه در مورد کودکان افغانستانی، شرایط اقتصادی، نتیجه مهاجرت، اقامت غیررسمی و دسترسی نداشتن به کار و اشتغال است.

همچنین تأمین هزینه-های تحصیل برای کودکان افغانستانی، خود مانع دیگری برای دسترسی به آموزش است. به این ترتیب، ترکیبی از موانع فرهنگی و حقوقی دسترسی به آموزش، در کنار نیاز خانواده به درآمد، کودکان را راهی خیابان می-کند. کودکان مهاجر بویژه مهاجران غیرقانونی در بعضی از نقاط دیگر جهان نیز شرایط مشابهی دارند. در سراسر جهان بسیاری از والدین مهاجر بدون مدارک قانونی، کودکان خود را به مدرسه نمی-فرستند. در مقابل آن-ها را پنهان یا وارد اشتغال غیررسمی می-کنند.

در میان خانواده-های کولی ایرانی نیز براساس سنتی قدیمی، وضعیت اشتغال و شرایط اقتصادی خانواده تا حد زیادی ریشه در سبک زندگی منتج از زمینه-های فرهنگی، ادغام محدود در جامعه و مشکل-های حقوقی ناشی از نداشتن شناسنامه، مانع مضاعفی بر تحصیل کودکان است و کار در خیابان نقش و وظیفه اصلی کودکان، بویژه دختران بشمار می-رود و تحصیل و آموزش جایگاه پایینی دارد. در سایر کودکان ایرانی نیز، علاوه بر نیاز خانواده به کار کودک، هزینه-های تحصیل نیز بسیاری از کودکان را به کار در خیابان می-کشاند. اما نکته قابل تأمل، اعمال خشونت نسبت به کودکان و نقش دوگانه خشونت به عنوان عامل و پیامد خیابانی شدن است. خشونت علاوه بر تبعات جسمانی و روانشناختی مستقیم، با سوق دادن کودکان به ترک خانه، آن-ها را در معرض

آسیب-های بیشتر خیابان قرار می-دهد. خشونت نه تنها از سوی خانواده، بلکه از سوی مردم عادی، مأموران و همسالان نسبت به کودکان اعمال می-شوند و از این حیث، کودکان کار، مورد ظلم مضاعف از سوی خانواده و جامعه واقع می-شوند.

با توجه به یافته-ها و گزارش-های موجود، کودکان کار که به منظور کسب درآمد به فعالیت-های تولیدی، خدماتی یا مشاغل کاذب روی می-آورند، از بسیاری از حقوق اولیه انسانی، حق آموزش و تحصیل باز می-مانند، سلامت جسمی و روانی این کودکان به شدت در معرض انواع آسیب قرار می-گیرند، شایان ذکر است که حمایت از کودکان کار به عنوان قشری آسیب-پذیر امری ضروری است، هرچند که فعالیت-ها و تلاش-های بسیاری برای سازماندهی کودکان کار در کشور صورت گرفته و انجمن-های حمایت از کودکان کار با پی-ریزی انواع برنامه-ها و طرح-های ویژه تلاش کرده-اند تا کودکان کار را شناسایی و زمینه فراهم کردن امکانات و تسهیلات و بهره-مندی از حداقل نیازها برای این کودکان را فراهم کنند اما آنچه مسلم است، اقدام برای جلوگیری از کودکان از اولویت بالایی برخوردار است، چرا که کار کودک نه تنها بنیان طبیعی و حقوقی انسانی را پایمال می-کند بلکه تهدیدی جدی برای آینده اجتماعی و رشد و پیشرفت اقتصادی محسوب می-شود.

راهبردهای پیشنهادی

شناسایی کودکان کار در سطح شهر جهت بهره-مندی از تسهیلات اولیه بویژه آموزش؛

نظارت بر رفع نیازهای بهداشتی و درمانی کودکان کار؛

ارائه آموزش مهارت-های زندگی به کودکان کار؛

ارتقاء سطح آگاهی کودکان نسبت به مسئله کودک آزاری؛

ارتقاء سطح آگاهی کودکان نسبت به حقوق خود در محیط کار؛

دسترسی آسان-تر کودکان کار به آموزش مشاغل متناسب با سن و توانایی آن-ها جهت دوری از انجام مشاغل کاذب؛

برنامه- ریزی و نظارت در سطوح مختلف سیاست گذاری کلان در حوزه کودک:

انعطاف نظام آموزش رسمی در دریافت شهریه کودکان خانواده- های کم- درآمد، جهت عدم روی آوری کودکان به کار برای تأمین هزینه تحصیل؛

اعمال ضوابط مشخص شده دولت به نظام آموزش رسمی مبنی بر تحصیل همه کودکان مهاجر؛

افزایش میزان اطلاع رسانی قوانین مصوبه دولت از طریق نهادها، رسانه- ها، مبنی بر تحصیل کودکان مهاجر؛

نظارت بر تأمین امنیت در کارگاه-ها و محیط-های بسته کاری کودکان؛

توجه و اعمال حمایت لازم به فرزندان خانواده- های درگیر اعتیاد و طلاق؛

راه- اندازی مشاغل پایدار برای خانواده- های کودکان کار؛

برگزاری آموزش مهارت-های فرزندپروری به مادران کودکان کار؛

احداث فضاهای سبز، مکان-های تفریحی و علمی همچون پارک، فرهنگ سرا، کتابخانه و ... در محله- های جرم- خیز و آسیب- پذیر؛

افزایش برگزاری جشن-ها، برنامه-ها و اردوهای مفرح در ایام و مناسبت-های مختلف برای کودکان کار تحت پوشش انجمن-ها.

منابع:

وامقی، مروئه و همکاران (۱۳۹۲). ارزیابی سریع وضعیت کودکان خیابانی در شهر تهران. مطالعات تحقیقات اجتماعی در ایران، شماره ۱۰

نویسنده: لیلا مختاری رودبرده؛ کارشناس مددکاری اجتماعی

مجله اینترنتی مددکاری اجتماعی ایران